

- 2003 р. № 15: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>.
3. Справа № 1909/1-44/11, Кременецький районний суд Тернопільської області // Єдиний державний реєстр судових рішень: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/14265046>.
  4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України від 13 травня 2014 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1261-18>.
  5. Справа № 333/8666/14-к, Комунарський районний суд м. Запоріжжя // Єдиний державний реєстр судових рішень: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/42836862>.

**БАГІРОВ**  
**Сергій Рамізович**

## **ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ОБ'ЄКТА ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ (ст. 397 КК УКРАЇНИ)**

Серед злочинів проти правосуддя окрему групу утворюють посягання, що спрямовані проти нормальної діяльності захисника чи представника особи, пов'язаної з наданням правової допомоги.

Надані адвокатам Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», іншим (процесуальним) законодавством України професійні права, а також честь і гідність адвоката охороняються законом. Реалізація цих прав та повноважень забезпечується відповідними гарантіями адвокатської діяльності, передбаченими, зокрема, ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4] та спрямованими на реалізацію професійних прав адвоката. Ці гарантії, з огляду на їх особливе значення, самі потребують належної правової охорони.

Водночас практика, засоби масової інформації, опитування, спілкування на інтернет-форумах тощо свідчать про значні порушення професійних прав адвокатів і гарантій адвокатської діяльності. Автори науково-практичного коментаря до законодавства про адвокатуру правильно зазначають, що механізми охорони професійних прав адвоката законом є недосконалими, а гарантії адвокатської діяльності, в тому числі й реалізації цих прав у повному обсязі, – недостатні для забезпечення належного виконання адвокатом професійних повноважень [6, с. 54].

Кримінальним кодексом України передбачено відповідальність за низку протиправних діянь, котрі полягають у порушенні права на захист, втручання в діяльність захисника чи представника особи або, інак-

ше, полягають у порушенні права на правову допомогу. П'ять статей чинного КК України безпосередньо передбачають відповідальність за такі злочини:

- 1) порушення права на захист (ст. 374 КК);
- 2) втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397 КК);
- 3) погроза або насильство щодо захисника чи представника особи (ст. 398 КК);
- 4) умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи (ст. 399 КК);
- 5) посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (ст. 400 КК).

Кількість засуджених за злочини проти правосуддя порівняно невелика. Злочини ж, котрі спрямовані проти нормальної діяльності захисника чи представника особи, пов'язаної з наданням правової допомоги, у судовій практиці зустрічаються дуже рідко. Видається, що причиною такого становища є не відсутність цих посягань у реальній дійсності, а їхня латентність, одним із чинників якої є недостатній рівень правової обізнаності та правової культури не лише працівників правоохоронних органів та суддів, а й самих адвокатів. Іноді причиною латентності названих злочинів є небажання адвоката, якій зіткнувся зі злочинною дією, що порушує нормальну діяльність з надання правової допомоги, «псувати стосунки» з відповідними органами або особами, або втрачати власний час на притягнення винної особи до кримінальної відповідальності.

Особливо хотілося б акцентувати на відсутності належних, передусім монографічних, наукових розробок рівня доктора наук щодо застосування відповідних кримінально-правових норм. Ті коментарі, що наразі існують, є неповними, такими, що містять неточності, оминають важливі питання, не розв'язують проблеми у правозастосуванні.

Характер вчиненого злочину, його суспільна небезпека визначаються передусім об'єктом, на який він посягає. Будь-яке діяння, ознаки якого передбачені в Особливій частині КК, становить небезпеку і посягає на певні об'єкти охорони. Ці твердження є аксіомами доктрини кримінального права і не оспоруються в науці. Водночас учені-криміналісти розходяться в думках щодо того, на що ж саме посягає винувата особа, коли вчиняє злочин. Зазначене питання є одним з гостро дискусійних у теорії кримінального права.

В юридичній літературі, присвяченій кримінально-правовій характеристиці злочинів проти правосуддя, найчастіше зазначають, що родовим об'єктом цієї групи суспільно небезпечних діянь є правосуддя як система суспільних відносин, покликаних забезпечити передумови, нормальне існування, а також втілення у життя результатів охоронної, пі-

знавально-правозастосовної, процесуально-впорядкованої діяльності суду й органів та осіб, що йому сприяють [7, с. 27].

У науково-практичних коментарях основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 397 КК України визнають встановлений законом порядок здійснення правосуддя в частині забезпечення права особи на її захист чи представлення її інтересів під час розгляду справи у суді, а також нормальну діяльність захисника чи представника особи [8, с. 1059].

Проте, розуміння змісту об'єкта цього злочину потребує окремого дослідження у зв'язку з такими обставинами. Визнавати об'єктом цього злочину встановлений законом порядок здійснення правосуддя в частині забезпечення права особи на її захист у цілому можна, але за такого підходу акцент робиться на праві особи на захист, яке є лише частиною більш широкого поняття – права на правову допомогу.

Конституція України у ст. 59 проголошує, зокрема, що особа має право на захист від обвинувачення. Проте не всім учасникам процесу пред'являється обвинувачення. Візьмемо, наприклад, правову допомогу свідку. Рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 р. № 23-рп / 2009 у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) [5] встановлено, що положення частини першої статті 59 Конституції України «кожен має право на правову допомогу» треба розуміти як гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує. На розвиток цих положень, спочатку до КПК України 1960 р., а пізніше – й до чинного Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. внесено відповідні норми. Так, п. 2 ч. 1 ст. 66 чинного КПК передбачає право свідка користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката [3]. Отже, свідок не захищається, оскільки йому не пред'явлено обвинувачення (повідомлено про підозру), а отримує правову допомогу. Тому і розуміння безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 397 КК України, має бути таким, щоб охоплювало встановлений законом порядок здійснення правосуддя в частині забезпечення *права особи на правову допомогу*, а не виключно права на захист.

Варто мати на увазі, що наведеним вище проблема розуміння об'єкта злочинів, що порушують право на правову допомогу, не вичерпується. Нагадаємо, що стаття 59 Конституції України проголошує, що кожен має

право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безкоштовно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення і надання правової допомоги у вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура. Ці конституційні положення закладають загальні законодавчі засади діяльності захисника або представника особи. Але як співвідноситься право на правову допомогу з родовим об'єктом злочинів проти правосуддя? Чи є воно основним або додатковим безпосереднім об'єктом? Чи мають властивості об'єкта кримінально-правової охорони суспільні відносини, що забезпечують *конституційне право людини на правову допомогу*, і якщо так, то в якому розділі Особливої частини КК України необхідно розташувати злочин, який порушує ці відносини?

Вважаємо, що сучасній доктрині кримінального права потрібні вичерпні відповіді на поставлені запитання.

### Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
3. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 9–10; 11–12; 13. – Ст. 88.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність. Закон України від 05 липня 2012 р. // Голос України. – 14 серпня 2012 р. – № 148–149.
5. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) // Адвокатура в Україні / Акад. адвокатури України; авт.-упоряд.: Т. В. Варфоломеева, С. В. Гончаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 103–108.
6. Адвокатура в Україні / Акад. адвокатури України; авт.-упоряд.: Т. В. Варфоломеева, С. В. Гончаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 400 с.
7. Лобанова Л.В. Преступления против правосудия: теоретические проблемы классификации и законодательной регламентации / Лобанова Л. В. – Волгоград: Изд-во Волгоградского государственного университета, 1999. – 268 с.
8. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 6-те вид., переробл. і доповн. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2009. – 1236 с.